

I. Sklanjanje participa prezenta

»Tako npr. u broju 2 vašega časopisa na str. 37. stoji: '... Upravo su zadivljujuće sustavni...' Zar se može particip prezenta deklinirati?«

Da od participa prezenta u našem jeziku postaju pridjevi, to je poznato, ali je drugo pitanje od kojih participa i kako. Na to odgovor nije jednostavan. U našim priručnicima o tome nalazimo samo opće napomene, npr. u Jezičnom savjetniku S. Pavešića i dr. s. v. -ić² i u gramatici uz taj savjetnik na str. 445. Nešto opširnije o tome govori A. Belić u knjizi *O jezičkoj prirodi i jezičkom razvitku*, Beograd, 1958, na str. 41. i 247.

No problem je s navedenim primjerom nešto drugačiji. To je prilog od takva pridjeva. Pravo je pitanje u ovome: ako nam od takvih pridjeva zatrebaju prilozni, moramo li se vratiti na osnovnu riječ, a to znači na particip prezenta ili možemo od pridjeva načiniti prilog, kao i od drugih pridjeva? U upravo spomenutom jezičnom savjetniku s. v. -ić² kaže se da ne možemo:

»Pogrešna je upotreba glagolskog priloga kao pridjeva u srednjem rodu (djeluje umirujuće, djeluje ohrabrujuće i sl.); u takvim slučajevima treba upotrebljavati glagolski prilog (djeluje umirujući i sl.).«

Po tom smo pravilu očito pogriješili. No jezični nam osjećaj govori da se u prilogu na -ći osjeća jako glagolsko značenje a u prilogu na -će pravo priložno i odatle težnja da se upotrebljavaju i ti oblici.

Dobro je što je čitatelj potakao ovaj problem, no pravi se odgovor može dobiti tek kad se skupi više primjera i kad se to pitanje temeljitije prouči. Nadamo se da će ovaj poticaj biti dovoljan i da će se netko prihvatiti ovoga zadatka.

2. Ponovo — ponovno

»Nadalje na str. 43. časopisa stoji riječ 'ponovno'. Zar nije bolje reći 'ponovo'?«

T. Maretić u Jezičnom savjetniku kaže da nije dobro ponovo ni ponovno jer narod govori »iznova, iznovice, nanovo«. Boranić je u prvih sedam izdanja svoga pravopisa imao samo *ponovo*, u osmom je napisao »po-

novo i ponovno« u devetom i desetom ima »ponovo (*pril*); ne ponovno«. To je potaklo R. Simeona da potanje razmotri to pitanje (J, II, str. 123—124). Pokazuje da je *ponovno* normalna i proširena riječ i da čak ima prednost pred *ponovo*. Kako njegovu zaključku nema prigovora, ne treba ni zadržati od upotrebe riječi *ponovno*.

3. O značenju riječi *kriv*

Čitatelj je pročitao rečenicu: »Možda jest kriva korektura...« pa piše:

»Na istoj strani tiskana je riječ 'kriva'. Nas su nekada učili da se riječ 'kriva', 'krivo' može rabiti za oznaku samo onoga što nije pravo. Dok se namjesto riječi 'krivo'-'kriva' može koji put upotrijebiti riječ 'pogrešna' ili 'pogrešno', ne vidim ipak koja bi se riječ mogla rabiti namjesto riječi 'krivac', 'okrivljeni' i sl.«

Riječ je dakle o krivnji, i ovdje je pridjev *kriv* dobro upotrijebljen, jer *kriv* ne znači samo 'svinut, grbav', nego i onaj 'koji nije kako treba, koji nije u skladu s istinom, s propisima'.

Sudeći po jezičnim savjetnicima, pridjev *kriv* bio je sporan u značenju 'lažan'. Rožić je u svojim Barbarizmima rekao:

»*krivi zubi*« (falsche Zähne) ne valja nego: *lažni zubi*«.

Andrić je u *Braniču jezika hrvatskoga* dopustio da se *kriv* upotrebljava i u značenju *lažan*, ali lijepo upozorava na konkretne upotrebe. Mi danas kažemo *umjetni zubi*, ali u određenom kontekstu bit će dobro i *lažni zubi*, kao npr. u prijevodu kriminalne priče: »Na to se naceri Elleryju svojim lažnim zubima.« (Večernji list, 29. 12. 79. 44.) Andrić završava upravo onako kako i valja kad je riječ o jezičnoj kulturi:

»Kad smo dakle ustali proti 'krivim zubima', učinili smo to zbog toga, da predložimo književnicima veću opreznost u pojedinim prigodama, gdje bi se 'kriv' mogao po naravi same stvari krivo shvatiti kao 'krumm', a nesamo kao 'falsch'.«

4. Zadnji — posljednji

Rečenica koja je izazvala prethodno pitanje u cjelini glasi:

»Možda i jest kriva korektura jer korektori su zadnji ispravljajući teksta prije tiskanja novina.«

I čitatelj kaže:

»Mi smo svojedobno učili da riječ 'zadnji' ne znači isto što i riječ 'posljednji' pa da nije ispravno identificirati te dvije riječi, označujući isti pojam tih riječi.«

O problemu *zadnji-posljednji* već se više puta raspravljalo u našoj lingvističkoj literaturi, ali još nije jasno kad treba upotrijebiti jednu, a kad drugu riječ. Dosadašnja nam pravila ne daju valjan kriterij. Dobili smo o tome i pitanje na cijeloj jednoj stranici i upavo tražimo suradnika koji će to pitanje bolje proučiti i napisati što utvrdi. (Dosad dvoje potencijalnih suradnika nije prihvatilo prijedlog da to obradi.) U očekivanju potpunijega odgovora mogu reći da bi bolje bilo da je suradnik ovdje upotrijebio posljednji.

5. Obradovati koga

»Konačno na str. 59. u članku 'Onomastica...' stoji: '... još jedan broj koji *nas je obradovao*...' Zar nije pravilnije napisati: *kojemu smo se obradovali?*«

Pročitavši ovaj prigovor, u prvi sam tren pomislio: evo jedne prave pogreške. Glagoli *veseliti se*, *čuditi se*, *radovati se* slažu se s dativom, a *veseliti*, *čuditi*, *radovati koga* nastalo je prema slaganju u njemačkom jeziku, to piše u mnogim priručnicima, to je dobro poznato, ali eto i takva nam je pogreška promakla. Ali kad sam počeo razmišljati, vidio sam da je to složen glagol, složeni glagoli mogu imati i drugačije rekcije nego nesloženi, i da ovaj zaista jest drugačiji od navedenih: on je prijelazan i neprijelazan jer nije isto rekli mi: *obradovao sam se Ivanu* — *obradovao sam Ivana*. Pogledao sam u Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika i našao oba glagola: *obradovati učiniti radost*, *razveseliti*, *obradovati se razveseliti*, *obradovati se postati radostan*, *razveseliti se*, a pod prvim glagolom istovjetnu rečenicu kao i u Jeziku: »Vijest je kanda i njega obradovala« (J. Pavičić, Knjiga o davnini, Zagreb, 1953.).

Priznajem da bi u konkretnoj rečenici u Jeziku možda ipak bolje bilo da je napisano

kako misli čitatelj, ali nadamo se da će se svatko složiti da to pogreška ipak nije.

VI. Kratak zaključak

Korektno smo iznijeli sve prigovore ne da se pohvalimo kako čitatelji i nisu mnogo pronašli, nego da vidimo što nam prigovara i da razmotrimo neke probleme. Slažemo se da bi moglo biti i bolje, ali ne možemo zahtijevati da bude sve najbolje, iako se nitko ne smije srditi kad se traži bolje. Upozorenja su potrebna da budnost ne popusti jer nemar, nered, nepismenost i nekultura stalno čuču u zakutku spremno i nestrpljivo čekajući da dođe njihovo kraljevstvo. Pogotovu u naše burno, žurno i nervozno doba.

Stjepan Babić

VENOZNI ILI VENSKI?

Čitateljica našega časopisa, K. D. iz Zagreba, pita nas o ispravnosti nekoliko naziva iz medicinske, odnosno biološke terminologije. Pitanje: *Venozni ili venski?* na prvom je mjestu, a ujedno je i prilično aktualno, pa ćemo sada pokušati odgovoriti samo na to pitanje.

Već poodavno postoji u nas pravilo da se za primljene tuđe imenice ne uzima i tuđi lik pridjeva, nego se od takve imenice slažu potrebni pridjevi po pravilima naše tvorbe.

Ipak, to pravilo nismo uvijek poštovali, a pogotovu se u medicini nije moglo tako strogo postupati. Zato danas imamo u medicinskom jeziku uz tisuće imenica latinskog podrijetla (dakako i onih polatinjenih grčkoga podrijetla) i tisuće njihovih, tj. latinskih, pridjeva, uzetih izravno iz latinskog jezika ili posredno iz kojeg drugog evropskog.

Prema tome, kako i u općem književnom jeziku imamo mnoštvo takvih primjera nepoštovanja spomenutog pravila (*klima* — *klimatski*, a rjeđe *klimski*; *dinastija* — *dinastički*, a rjeđe *dinastijski*; *emocija* — *emocionalan* i *emotivan*, a rjeđe *emocijski*), ne bismo mogli reći da je takvo stanje u medicinskom jeziku nenormalno ili nepravilno.